

አልአሚን፡ ሰር-ዘመን እት ፈን

ገይ ክፈል

ኬትባይ፡ መሕሙድ ዑብደለ (አቡ-ኩፊሕ)
መተርጅማይ፡ ዑብደለ መ/ዐሊ (መዐልም)
ኢረትርየ ሓዳስ

ፍርቀት (ማትአ) ላቱ ሸቅለ አተላሌት ወዘያደት ሸህረት ረክበት ወረአይ ወስመዕ ናይ ሸዐበ ገብአት። ዲብ ሰነት 1964 ሰለሰ ሕላየት እብ ገቢል ሰኒ ትፈተየ ወጠለብ ሰኒ ረክበየ። ሐቴ ሕላየት ሔልያይ ተወልደ ረደ እት ገብእ ‘ሸገይ ሃቡኒ’ በህለት ሸዕለቹ ሀቡኒ እት ገብእ ለካልኣይት አንታ ገሁይ ልበይ ትብል ዐለት ወእብ ተበርህ ተሰፋሁነይ ተሐሌት። ሳልሳይት ህዩ (ገዛና ዓቢ ህድሞ ቱኻን ቁንጪ ወዲአሞ ለትብል እብ ተበርህ ተሰፋሁነይ ትትሐሌ ለዐለት ሕላየት ተ። ለናይ እለ ሕላየት መቅሱድ ህዩ አቶብዩ ዐለ። እለ ሕላይ እለ ክምሰል ሐሺሽ እብ ሕብዔ ልትሰመዕ ዐለ። ሔልያይ አልአሚን ዑብዱለጢፍ ህዩ እብ ዝያድ ለልትአመር እቡ ሕላየቱ (ፋዋመ ዘህራታ)። እለ ሕላየት እለ ለፈግረት እበ መናሰበትም ከምሰል እላተ። አልአሚን መደርስ ሰበት ዐለ እጃዘት እንዴ ጠልበ እት አቅርደት ምስል ሔልያይ ጃብር መሕሙድ ዐዘመዎም። ምስሎም ዑብዱል ዋሕድ ዐሊ ሳልሕ ትለከው። ወእግለ ገብአት እግሎም ዐዘመት እንዴ ሐሸመው ምን አሰመረ እስክ አቅርደት ትበገሰው። ለምስል ሔልያይ አልአሚን ዑብዱለጢፍ መጽአም ለዐለው ሔልየት ወሙሲቅዩን ምኑ ለዐቡ ምንመ ዐለው። ዝያደት ላኪን ለሸዑብ አልአሚን ዲብ ልብሎ ለሃትፎ ዐለው። እብሊ ህዩ አልአሚን ዝያደት ፋሽ ወሐበን እግል ልሰምዑ አስተብደ። ግድም አልአሚን ምስለ ምስሎ መጽአም ዐለው ሔልየት ብዙሕ ሐለ ወሰንቀ። ላመ ገቢል ምስለ ናዩ ሐልየት ብዙሕ እግል ፍቲሁ ወሕሸመቱ ለሸረሕ ረድ ፍዕል ለህይቡ ዐለ።

ፈጅራተ ሐፍለቶም ክምሰል ኣትመመው እግል እቅባለት እስክ ኣሰመረ እት ልደለው እተ ህቶም ዐለው እቱ ፍንዱቅ ገሌ መስኡሊን እንዴ መጽአዎም፤ ኣልአሚን ሐፍለት ካሰት እግል ሊዴ እግሎም ትሰአለዎም። ኣልአሚን እጃዘት ምነ እተ ለአደርሰ መድረሰት ሐቆ ረክበ መሸክለት ኣለብዬ ቤልዮም። ወእባሆም እግለ መድረሰት ኣሰእለው ወላሊ እለ ኣምዕል ኣልአሚን ሐፍለት ደግመ እብ በነ። ኣልአሚን እበ ግርም ክርንቱ ወሮማይት ብጥረቱ፤ ለህ ከአሰር ለህ እት ቀድም እግሎም ህቱ እንዴ ኢልትዕብ ወህቶም እንዴ ኢመሸጎ ምነ፤ ለህ ከአሰር ለህ ካተረዩ ሐልዮቱ። ፈጅአተን ሐቱ ወለት በዐል ዝያደት ብጥረተ ወግርመተ ሸነን እት ትብል እበ መንገአተ ዘሪበት ኣቱት። ለሸምብሬብ እግል ክሎም ለሸባብ ልዩም ሰልበት። ክሎም ረአሶም እንዴ ዓነነው ኣሰክ ሌጠ ፍድ ወደው። እሊ ወቅት እሊ ኣልአሚን እንዴ ኢደሌ ረዩመ ህለ እት ለአመሰል እት ባካተ ሸአገ። ለወለት ህዬ እሊ ወክድ እሊ ለእት ረአሰ ዐለ ዙቲህ ወድቀ ምነ ወለምሰለ ዐለት መልህየተ ፋጥመ ዛህረ ዙቲኪ ርፍዕዩ ቴለ። እሊ ወክድ እሊ ኣልአሚን ምን ኣፋህ ወለት ለሰሜትለ ግርም ወለት ነስኣ ወእብ ክእኒ ሐለዮ፡-

ኣነ እት ከረን ተልሂኮ ወኣሰመረ
እት ባጼዕ ተልሂኮ ወመንደፈረ
እት ተሰነይ ተልሂኮ ወከሰለ
እት ኣቁርደት ተልሂኮ ወኣባራረ
ተማስልኪ ኢርኤኮ ፋጥመ ዛህረ
እንጅሕ መሰል ኣንያበ እንዴ ትካተረ
መሓዊተ ሙሉእቱ ልብዩ ሰጥረ።

እለን ኣብያት ሸዕር ሐለ ሔልያይ ኣልአሚን ዐብዱለጢፍ። ኣልአሚን እንዴ ኢልትአመሩ ወእግለ ዛይደት ሰነተ ላተ ወለት ምነ ቃዐትለ ሐፍለት እብ ክጅል ክምሰል ትፈግር ወደዩ።

እለ ሕላየት እለ ኣሰልፍ ለገብአት ትግበእ ዕለቀት ምሰል ስያሰት ይዐለት እግለ። ላኪን እታ ወቅት ለሀይ ክሉ ልትበህል ወልትሐሌ ለዐለ ኣዳም እብ ስያሰት ልፍህሙ ገብአ። እሊ ክምሰል ኣመረ ኣልአሚንመ ለሕላየቱ መድሙን ስያሲ ክምሰል ጸብጥ ወደዩ። እብ መድሙን ስያሰት ህዬ ፋጥነ ዛህረ ዕልብ 2 ወዕልብ 3 ሐለ። ለወክድ ለሀይ ፍርቀት ማትኣ ዝያደት እት ትጠወር ወእት ትፈድብ ጌሰት። ላመ ገዲም መስከበ ቀየረቱ እት ሻረዕ ኣንዝ መንቴንዝ ኣዜ እብ ሻረዕ ሰገነይቲ ልትአመር ለሀለ። ምነ እስክ ናይ ኣዜ ኣካነ ሻረዕ ሕርየት ነክሰት። እተ ወቅት ለሀይ ለፍርቀት ለገብአ ሓጅት እግል እሊ ሐዲስ መስከብ ለትመልክ እቡ ማል ይዐለ እግለ። እግል እሊ መሐገዝ እሊ ለተዓልጅ ሐቱ ለጅነት ትከወነት። ወእበ ዐለ እግሎም ኣምር ወፍክር እግል ክሎም ትጃር ወሰብ ገጽ ኣሰመረ ለልሐዱሩ ሐፍለት ክርየት ወደው። እተይ ናይ እለ ሐፍለት ህዬ እግለ ዐለ መሻክ እግል ልባልሕ ተሐሰበ። እግለ ሐዲስ መንዘል ናይለ ፍርቀት ከደማት እግል ለአትምም ህዬ

ተሐሰቡ። ዲብሊ እሕትፋል ህዬ ለክውንት ዐለት ለጅነት እግለ ፍርቀት ለዐንቅፍ ለዐለ መሻክል እግሉ ተአፍህም ወተውዕያት ትወዴ ዐለት። ላመ መጸኦ ዐለው ትጃር ረአዮም ሀበው ወትከበተው ሐቆህ እግል ልትበርዖ አንበተው። አሰልፍ ተጅር ገብረእዝጋብሄር ወዲ ፊተውራሪ እንዴ ቀንጸ እብ 10 አልፍ ብር ትበረዐ። ሐቆህ ታጅር መሐመድ ሐሰኖ ህቱ ቀንጸ ወእብ 20 አልፍ ብር ትበረዐ። አዜመ ገብረእዝጋብሄር ወዲ ፊተውራሪ እንዴ አቅበለ 10 አልፍ ወሰከ። ሐቆህም አሰይድ ይሕደጎ ተፈሪ እብ 10 አልፍ ብር ትበረዐ። ከምሰልሁም ኢሰቅ ገብረመድህን መሳንዕ ለቡብስ ወአካን ኤለክትሮኒክስ ሰበት ዐለ እግሉ ለለትሐዜኩም ጅንሰት አላት ንስኦ ቤለዮም። ህቱ ቤንያይ አምበሳደር ሆቴል ቱ። ወእብሊ ዎሮት ከቅድረቱ እግል መሰለሐት ፍርቀት ማትኦ ቀደመ። እብሊ ማል እሊ ህዬ እተ ናዮም ቃዐት አካን መስተይ ሓጃት ብሩድ ፈትሐው። ከምሰልሁም ዎሮት እስቴጅ በኩ ወዎሮት ናይ ተድራብ ሓዳይስ ፈናኔን ወደው።

ለፍርቀት እሊ ኩሉ ተጠውራት ወሰዳይት ሽዑብ እት ረክብ ምንመ ጌሰት። ምን ጀህት ሕኩመት አቶብዩ ትርድት መራቀብት ትገብእ እግለ ዐለት። አምዕ ሐቴ እት ጀፈር መሰግድ ዐብዱልቃድር ጄላኒ ህዳይ ዎሮት መስኡል ገብእ ዐለ። ለፍርቀት ህዬ እንዴ ዳሌት መጽኦት። እተ ህዳይ ሹሩካም ለዐለው ህዬ እብ ብዝሐ መስኡሊን ወትጃር ቶም ለዐለው። እሊ ከምሰል ረኦ መምህር አሰረስ እተ ወክድ ለህይ ሰክረቴር ናይለ ፍርቀት ዐለ። እብ ሸፋግ እግል እስታዝ አልአሚን ዐብዱለጢፍ ትለከ ወዮም እለ አምዕል (ሱብ ንኩብዱ ጥራይ አይኮነን ዝኩበር) ለትብል ሕላየትከ እግል ትሕሌ ትዳሌ ቤለዩ። አልአሚን ህዬ “ህይኦት ረቃቦት ርእየተ ሰበት ይህሌት ፈጅር ለመጸኦን ሰኣል ምን በልሱ?” ቤለዩ። መምህር አሰረስ ለመጽኦ ልምጸእ ሰኣል ኦነ እትሐመሉ ወእንተ ሕለየ ሌጠ ቤለዩ እግል አልአሚን። እብ ሸፍግ ምን በዐል ከራመት ዎሮት ምስለ ሕላየት ለገይስ መላብስ እግሉ አምጸአው ወአዳም ምን ዐዙመት አክቡዱ እንዴ ነፈሐ እግል ሕለየት አልአሚን ገበይ አተቀበለ።

ሐልያይ እስታዝ አልአሚን እብ ግርም ልብሰቱ ሰማዲቱ ወልብሰት አፍረንጅየት እት ልጸቦሩ ሃሉክት ሩቆዕ ወርሱሕ እት እዴሁ ሸራፍ ቅጨት ወእተ ሐቴ እዴሁ መክረፎን እንዴ ጸብጠ ለሕላየት ከምሰል ሐለ እግሎም። ክሉ ጅሞዕ ለዐለ አዳም ሰሩ ሰፈገ ወሰሩ በከ። ለሕላየት ሰበት ዐጀብቶም ህዬ እግል ልድገመ እግሎም እት እስቴጅ በልሰው። ሕላየት እለ ህዬ አከይ መናበረት ድቡራም ሰበት ትሸረሕ ኩሉ ፈተየ ወምስል ናየ ከሊማት ዐርገ ወትከረ። ምስል ሰያሰት ህዬ እብ ሐቴ ኢትጸበጥ። ቀደም እለ ሕላየት እለ። ሐቴ ሕላየት ዐለት እግሉ እብ ጀምሁር ለትትፈቴ። (አተ ጎሁይ ልበይ ሕጂዶ ይሕሸከ) ለትብል ዐለት። (እንተ ግሂ ልብዬ አዜ ገብእ ለሓይሰከ) በህለቱ ቱ። እሊ ህዬ እት እያም መአመረት (አንድነት) ተሐሌት። ወእት ደንጎበ ህዬ ሕዝብ አንድነት እግል ሕግላን በትከ ወሴመ። ወጠንያይ አሕዛብ ህዬ እብ ፍክሮም እጅትማዕየቶም ብሹላም ወዋቅያም ቶም ለዐለው።

ክመ ልትአመር ሔልያይ አልአሚን ምስል ምህነት ፈን ሙደርስ አካደሚየት እት መድረሰት ጃልየቱ ለዐለ። እሊ ህዬ እት ሰነት 1962 ህቱ ወእስታዝ አቡበከር መሐመድ ባበጢን ምስል እግል አድረሶት ትየመመው። እተ ወቅት ለህይ ሙዲር መድረሰት ጃልየት እስታዝ መሐመድ አልባነ ዐለ። እሊ ሙዲር እሊ እግል ናይ አልአሚን መትደላል እት ፈን ልፍህሙ ሰበት ዐለ እብ ጀህቱ ሰድዩ ወልትዓወ ምስሉኑ ዐለ። ፈን ጅዙእ ምን ተዕሊምቱ እበ ልብል ደሊል አው መፍህም። እስታዝ አልባነ ለገብአ ሐፍለት ፍርቀት (ማትአ) ለሐድሩ ዐለ። እት ደንጎበ ሕኩመት ኡቶብዩ ክሎም ወድ ጋነ ዐዶም ሊጊሶ ሐቆለ ትቤ እስክ ዐዱ መስር ጌሰ። ሐቆ ግያስ አልባነ ሙዲር ጃልየት እስታዝ መሐመድ ዑስማን ቀስማህህ ገብአ። እሊ ሙዲር እሊ ህዬ ህቱ ወአልአሚን መትዋፋቅ አበው። ሙደርስ አካን ሕላይ ወረግስ እግል ሊጊስ አለቡ ለልብል መፍህም ቡ። ሐቱ አምዕል እግል አልአሚን እንዴ ትለካዩ አምዕል ተአደርስ ወላሊ ትረግስ ህሌክ ወእሊ ህዬ ምን ሸሩዋ አድረሶት በራቱ ቤለዩ። አልአሚን እበ ናይ አልባነ መፍህም አልፈን ጅዙእ ምን ርሳለት አተዕሊም እቡ እግል ለአፍህሙ ሐዘ ወህቱ መትከባቱ አበ። ሙዲር መሐመድ-ዑስማን ምስል ሔልያይ አልአሚን በታተን መትዋፋቅ አበ። ላመ ምስሉ ለሐሉ ወሰንቁ ዐለው ክሎም ሙደርሲንቶም ለዐለው። እሊ ላኪን እግል መሐመድ-ዑስማን ቀስማህህ ደሊል እግል ልግባእ ኢቀድረ። ላመ አልአሚን ዐለ እተ ፍርቀት እብ ጀህተ እግል ትአፍህሞም ርሰለት ከትበት ወእሊ እብ መሐመድ-ዑስማን ከብቴ ሰአነ። እብሊ ህዬ ሙዲር መሐመድ-ዑስማን ምስል አልአሚን ዲብ ትርኢኒ ክምሰል አተ። አልአሚን ምህነት አድረሶት እት ፈትየ ሐድገዩ ወእት ዐለም ፈን ንዩቱ ከምከመ።

አዜመ እስታዝ መ/ዑስማን እብ እስታዝ ሐሰን መሐመድ በመሸሙሽ ሰበት ትቀየረ። ለሐዲስ ሙዲር እግል እስታዝ አልአሚን እግል ለአቅብል ወልትዐወን ምስሉ። ምን ናዩ መውህበት ፈን እግል ኢሊሪም አጅበረዩ። አልአሚን ህዬ እት አድረሶት እንዴ አቅበለ አስክ ሰነት 1970 እት ምህነት አድረሶት ጸንሐ። ሔልያይ እስታዝ አልአሚን እት መአንበቲ መሻዊር ፈን ብዙሕ መታክል ሳድፉ ዐለ። እስክለ ሐይ ለእቱ ሰክን ዐለ ወለ እተ ለአደርስ ለዐለ መድረሰት ሐቱ ዶልመ ረአሱ ሐር እንዴ ኢልትወለብ ረአሱ ቀደም ሌጠ ሄረረ። አይወ፡ እግል ክሉ እሊ እት መጃል ፈን ሳድፉ ለዐለ መታክል እንዴ ፈለ ወአጅገረ ህዬ ደሚር ክል መዋጥን እብ ፈን ሸርሐ ወስሜቱ እት አካን ውቅል ከትበ ወአብ አግማም ፈን ትግራይት ገብአ። እተ ወቅት ለህይ አጅህዘት ተውዚዕ ወነሺር ክእኒ ክምሰል ዮም ይዐለ። ከም መሰል ከረን ጌሰ ምን ገብእ ዝያደት ክልኤ አምዕል ለርኡ። ላመ ሚዘንዮትለ ፍርቀት መሕዱደት ሰበት ዐለት። ምን ሐመረ፡ ሰነይ፡ ባርንቱ፡ አቁርዳት፡ ከረን ወአስመረ ትመጽእ ዐለት። መዲነት ሰነይ እብ ብዝሐ መዋጥኒን ወሸቃለ ሰበት ዐለው እተ፡ እስክ ሰልአስ ሐፍለት ወዱ እተ ዐለው። ምን እለ ጀውለት እለ ለልትረከብ እተይ ህዬ ህዬ ደራይብ ሕኩመት ሐቆለ ደፍዐው ምኑ ለተርፈ እግሎም ቱ። እለ ፍርቀት እለ እግል ለገብአት ትግባእ ጀውለት ሐቆለ ሐሰበት እት ሸሪከት ሰታዮ ትገይስ

ወለ ናይ ጀውሉተ እግል ሙዲርለ ሸሪከት ለዐለ አሰይድ ሰንበራ መሐመድ ደመነ ለአሰኢሎ ወህቱ ለሔሰት መኪነት ለሀይቦም ዐለ። ወእብ ክእነ ልትዓወን ምስሎም ዐለ። ለዐቤት መሸክለቶም ህዩ ምን አካን ሸቅሎም እጃዘት ረክቦ ይዐለው። ለበዝሐው እት ፈን ሻርኮ ለዐለው ሙደርሲን ሰበት ቶም እሊ መሻክል እሊ እግል ልሕለሎ ህዩ እሊ ለተሌ አሰባብ ቀድሞ ዐለው። አቦቹ ሞተት፣ ዓመቹ፣ ሓልቹ ወለመሰሉ ሸሎሕ አሰባብ።

እተ ወቅት ለህይ ወዚር ተዕሊም ለዐለ አሰይድ አሰፈህ ካሕሳይ አዜ እት ቅሩብ ወቅት ለሞተ ወልዳዩ እግል ወዚር ብነ አሰይድ ኣብርህ አሰፈህ እናስ ዓግል ሰበት ዐለ ልትሰመዕ ዐለ። ህቱ ክምሰል መሐመድ መሐመድ አልባኒ፣ ፈን ልእከት ተዕሊምቱ ልብል ዐለ። ፍርቀት (ማትአ) እት ሕሳይ ሌጠ ኢኮን ክርዕት ለዐለት፣ እት ተማሲልመ ዶር ዐቢ ዐለ እግለ። መሰለን መምህር አለማዩ ከሕሳይ ወዐሊ ሰዒድ ምነ ትሩዳም ኮሚዲያን ቶም ለዐለው። ለእት ለአሰሕቆ ለአትፋግያ ወለአደርሶ ዐለው። ድድ ዓዳት እኩይ ክምሰል ክሸቦ አንሳት ወዛር እብ ተማሲል ልትሓሮቡ ዐለው።